

טעמי מצות שמיטה

לקט מקורות

ליקט - הרב יעקב רוז'ה

א. השמיטה-לחמלה על בני האדם ולחזק הארץ

ספר מורה הנבוכים חלקש לשי פרק לט

אמנם כל תוצאות אשר סדרנום בהלכות שמיטה ויבל מהם לחמלה על בני אדם והרחבה לבני אדם כולם, כמו שאמר ואכלו אביוני עמך ויתם תאכל וגו', ושתוסיף הארץ תב אתה תתחוק בעמדה שמוטה, ומתחנינה מעבדים וגו' כלומר השמטת ספיים והשמטת עבדים, ומתעיון ונתקון הפרנסה והכלכלה על ההתמדה, היא היות הארץ כולה שמורה לעל יסא יאפשר בה מכירה לצמיתות, והארץ לא תמכר לצמיתות, וישארמון האדם שמורעליו ועל יושיו,

ב. 1) אמונה בחידוש העולם 2) יש אדון לעולם 3) מדת הוותרנות

ספר חינוך מצוה פד

משרשי תצוה, לקבוע בלבנו ולציד ציור חזק במחשבתנו ענין חדש העולם כי ששת מים עשה ה' את השמים ואת הארץ [שמות כ', י"א], ביהשב יעישלא ברא דבר תתיב מנחה על עצמו. ולמען הסייר ולקור ולשש מעיונינו דבר תקדמות אשר ימינו תכופים בתורה ובו יהרסו כל פנתי ויפצו חומותיה, באה חבה עלינו להוציא כל זמנינו ימים שנה על דבר זה עלות שש שנים ולשבת שבוע ימים, ובכך לא יתפחד מענין לעולם מבין עניניו תמיד, האענין שאנו ומוציאין ימי השבוע בששת ימי עבודה ויום מנחה. ולכן ציוה ברוך הוא להפקיר כל מה שתוציא הארץ שנה זו מלבד השבת יתה בה, כדי שיכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו תפידות בכל שנה שנה לא בכוחה וסגולה תוציא אתם, כי שאדון עליה ועל אדניה. וכשהא חפץ הוא מצוה אליו לתפקירם.

ועוד שתועלת נמצא בדבר לקנות בזה מדת התרנות, כי אין דיבכנת ומבלי תקוה אל הגמול. ועוד שתועלת אחר נמצא בזה האדם שיש סוף האדם שחון בשם ברוך הוא, כי כל המוצא עם לבבו לתת ולהפקיד לעולם כל גדוליקקעותיו ונחלת אבותיו הגדלים בכל שנה אחת, ומלמד בכך הוא וכל המשפחה כל מיו, לא תחזקבו לעולם מדת תכלות הרבה ולא מיעוט בטחון.

ג. רמז לאשר יהיה

רמב"ן ויקרא פרק כה

(ב) שבת לה' - לשם ה', כשם ש נאמר בשבת בראשית, שון וש"י. ובתינו לא כך תכוונו במדרשם, כי כל השבתות גם תמועדים לשם ה' ואל יאמר באחד מהם "לה", אבל אמר

(לעיל כג כד) "היה לסעשבת ון" ואמר ביום תכפורים (שם לב) "שבתשבת ון הוא לכם". לשון הברייתא בתורת פהנים (פרק א ב) שבת לה', כשם שנאמר בשבת בראשית כך נאמר שביעית שבת לה'. אבל פירוש "שבת לה' אלהיך" אמור בשבת בראשית (שמות כ ט), כי בשבת ויש ועל כן לא תעשה כל מלאכה, ולקאמר וכי כן נאמר בשם יטה כי היא שבעית שנים:

ההבכא ועוד ואותנו ועוד גולס דות התורה, כבר רמז לנו ר"א שכתב, וטעם שבת לה' כיום השבת, סוד מת על סמך וזמקום הזה. וכך אנוך שמע מהשני יתשאי לשם יערמנו ובלשון אשר אשמיעך, ואם תהתבונן. כבר כתבת בסדר בראשית (בראשית ג) כי ששת ימי בראשית הם מתעולם, ויסחשביעית שבת לה' אלהיך יבוהה שבת לשם הגדול, כמשנינו (תמיד פ"ז מ"ד) בשביעי מההיו אומרים מזמור שיר ליום השבת לעתיד לבא שכולה שבת ומנוחה ליי תעולמים:

ההימים רמז לאשר ברא במעשה בראשית, ושנים דמזול אשר ההבביאת כל ימי עולם. ועל כן חמיר ותבוב בשם יטה יחד מכלל יבילויין, חייב הגלות עליהם כמשהחמיר מריות (לעיל ח כח), שנאמר אז תרצה הארץ את שבתותיה (להלן כו לד).

חזירענין פעמים ות, כל ימי השמה תשב ות (שם שם לה), ונאמר הארץ תעזב מהם ותוך את שבתותיה (שם שם ג), וכשנינו (אבות פ"ה מ"ט) גלות באה על עינו ידיו ועל עוותה ין ועל שמיטת הארץ, מפני שכל הכופר בהאינו מודה במעשה בראשית ועולם הבא. וכן חמיר הנביא וגיד גלות על שלוח עבדים שנה שביעית, שנאמר (דמיה לד יג ד) אבי כתיבית את אבותיכם וגו' מקץ שבע שנים וגו', כי גם בעבד שבעית כי יכל כו'. והיובל יתעוד מראשית עד ויכלו, כי ישובו ב יכלה כל איש אלא חזתו אשאל משפחתו, כי הוא מסדמאמין חרש, והושנאמר ושבתה הארץ שבת, וקראתם דור בארץ (סוק י), כי היא ארץ חיים הנרמזת בפסוק ראשון (בראשית א), שבה נאמר והארץ אזכור (להלן כו מב), וכבר זכרתי זה פעמים:

ושמא לזה תזותותינו (ר"ה כא ב) באמרם, תמש ימשער יבינה נבראו בעולם וכו' ומסרו למשה חוץ מאחד, כי כל שמיטה שער בית אחד, הההודעה וכל זהויה מתילה ועסוף חוץ מן היובל קדש:

ד. שבת ומנוחה לחיי העולמים

רקאטי ויקא פרק כה

ההכמו שבאה לנו תמצוה בימים שהם שבעה ימי בראשית, כן באה לנו שנים ימש ימשל הקב"ה אלף שנה נאמר [תהלים צ, ד] כי אלף וגו', ועל כן נאמר שנים גם כן שבת ליי', ואמרורז"ל [תורת פהנים] כשם שנאמר בשבת בראשית כך נאמר שביעית שבת ליי', כי הוא ים שבת ומנוחה ליי תעולמים, עליורמז ותוב [כרה ד, ז] הההיים אחד הוא יתעליי' לא ים ולא לילה, ואמרורז"ל הים שביעי לעולם. והטעם כי בכל מעשה בראשית נאמר בכל ים וים והי ערבו והי בקר, אך בשבת לא נאמר ערב ובקר. ההה

באותו תדרגה הנקואת שבת תלקט הנפשות ותענוגם מלמעלה אשר לא לקטהב מן הגלות, כיאין איש שם על לב, והיה אחרי ילדו הנפשות באלףהשש יתש בנה המשמות על חיק כל אחת ואחת.

ה. זכר למעשי בראשית

בני נופח ייעל שמת פרק כא סוק ב

(ב) כי תקנה עבד עברי - כוונה תורה לתחילת ילדי יוהאשון בעבד עברי יפני שישבו זר לציאת מצרים וזר למעשה בראשית, זר לציאת מצרים וישראל עבדים להם והקב"ה הציאם מתוכם להיות עבדים לולבדוהאשבתוב (ויקא כה) כיליבני ישראל עבדים הם אשרהוצאת יאתם מארץ מצרים, הצידי בד ינסדין עבד עברי יואשון כשם שהצייר בברות אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים זב וראשון, זר למעשה בראשית כי כשם שהשבת הוא זר למעשה בראשית שהש"י בראע ולמו בששת מים וים השביעי הוא ים מנחה וחד ין הזה זר למעשה בראשית ושהנה תביע ית לעבד זמן המנוחה ממלאכתאדון וכמו ים השביעי יכיתש עי ות בחרת לעולם, בימים, שנים, ושבת ועי וטני ים, בימים ים השביעי ישהואשבת, שנים ושהנה תביע יתשהואשמתה ג"כ נקראת שבת, ושבת ועי וטני ים שמתה שבע יתהא מצות יבל, ומהעקר אחד נבע ממקור אחד הוא סוד מת העולם הנזכר בפרשת בראשית עד ויכלו:

ו. שלא כמנהג

סדרנו עה"ת ספר ויקא פרק כה סוק ג

(ג) שש שנים תדעשך. אזהכל לזרוע שדה אחד בעצמו שש שנים וצפות שלא כמשפט עבודת האדמה כי אמנם המנהג בה הוא שיהיה נהשנה וזוהשנהכמהשהזכיר ובותינו ז"ל: (ב"ב לו, ב.): ואספת את תבאתה. שלא כמנהג בעבודת האדמה שאם יזעו חלקה אחת בעצמה שנים וצפות לא תוסיף תת כחה:

ז. סוד ימות עולם

אבן עזרא ויקא פרק כה

(ב) ושבתה הארץ שבת לה' מצוה על ישראל לישלא עזוב גר לזרוע שנת השבת, כאשר לא עזבונו לעשות מלאכה בשבת, כי הוא בשרותנו. וטעם שבת לה' כיום השבת. סוד ימי עולם וזו במקמה

ח. רמז לשנותיו של אדם

ספר עקידת יצחק - שער סט

ודך כלל הורה ת ובא מרו (ויקא כ"ה) "וספות לך שבע שבת ות שנים שבע שנים שבע פעמים היו לך ימי שבע שבת ות ושנים תשע ארבע שנה". ירצה, וספות לך דקא, כי לעצמך אתה מונה שבע שנים שבע פעמים, תן עיניך כי שב ועוד אשון כבר הגעת לקצת דעת, הוא זמן תפועוט ות (גיטין נ"ט ע"א) בשבועי כבר הגעת לזיב תמצות, והרי אתה ברעו שין בביתדין של מטה. (נדה מ"ה ע"ב) ושב ועהשל יש כבר הגעת לידון בבית דיין של מעלה (שבת פ"ט ע"ב). בשבוע רביעי כבר הגעת לזיב בעל כח לצאת ולבא בן האשים, אתה סורשמא זתח ילחייע ולך. אמנם שב ועהת יש כבר יצאוחצי שנתך, לפי מה שנאמר (תהלים צ') ימי שנותינו בהם שבע שנים שנה. בשבוע השש יהר יעבר וחצי ימי הגבורות לפי סוף תפסוק (שם). ואולם שב ועהש יע יהר י אתה בימי הדידה, אשר תאבד ממך אבדה שאינה חודת לעולם, כמשאמר ו (שבתק נ"ב ע"א) ואי להא סאזלא ולא אתיא, ומאי היא יקתא. ומכאן ואילך וקזשם את שנת חמש שנים וקראתם דור בארץ וגו' (ויקא שם). כי אז כברא וילוש יש וכלצרכיו, ומש והלאה ההכל קדש:

ודי בזה הערה, פקוח עינים עורות המנים רבים האלה, כי הם גולים הרבה, ספק תשכיל לעשות בהם לאסתו, טרם באשמשו. אמנם תצלום תפקיר יסאתו בהציא בהבל ימיתם ושנותם בבהלה, תמצאם מתלוננים יתמיד על זמם כי הוא המכלה תפסיד. ועל דרך האמת הנה הם תמסיד יסאתו המאבדם את עצמם, ותחייבין לתן אתה ין על הכל:

ט. להשריש את ישראל במידת הבטחון

כלי יקר על ויקא פרק סה סוקב

ושבתה הארץ שבת לה'. בטעם מצוה זו שדיעות חלקות כי תב ים אומרים שהטעם הוא שתשוב ותארץ כד ישתם יפתת כחה לזרוע, ולדעה זו נטה הרב המורה, רבים חולקים עליו ואמרו שאם חששה התורה לזה שלא תחלש האדמה למה יחייבו גלות על שמיטת הארץ ההעשם שלא תוסיף הארץ תת כחה להם, ועוד שאין זה שבת לה' כי אם לצורך הארץ, ומהו שאמר אז תרצה הארץ את שבתותיה מה תדו יח בזה שיגלו ממנה ישראל וישבו עליה הגוים אשר לעולם בהיעבודו ואך תשב ותארץ בהשמה מהם, ומק יזה נתן טעם אחר ואמר שתכלית מצוה זו לזכר חידוש העולם ולזכור מתעולם סף ימיחלדו, וכן כתבמהר"א שהם סף עוד נקמשלו ומה זה חוקמליות כי הוא דמה לה וזה עוד לקרא כי ים השבתה יד יבכלשבע בא לזכר חידוש העולם ואם הוא לא יועיל מה ישיענו זה הבא לעתים חלקים:

וכדי לישב כמה זקדוק ימבלשון הפר', א מראנ ישטעם מצוה זו היא לשרש את ישראל במדת חמו ונה, הבטח ון בה'. כ י חשש הקב"ה פן בבואם אל הארץ יתעסקו בעב ודת האדמה עלהמנה גהטבעי וכאשר עביר מצאה יום שכחו את ה' וסרו ונס ממנו, ויחשבו כי כחם ועוצם יום עשה להם את החיל הזה ועולם סנהגו נהגו ויחשבו שהארץ שלהם היא ותם תבעלים אין זולם. עלכן הוצאם ה' מהמנה גהטבעי לגמרי כי בשש שנים דרך חמות לעשות שנים זות שה אחת בורכד ישלא להכחש חלה, והקב"ה אמר שש שנים תדעשך. מידי שנה שנה איני מט יחך לסיף כחה שלא תכחיש. עוד סבת וך ששאר שזרתה שש שנים אם שנה תשש יתלא כחש חלה הנה לכל תפחות לא יוסף לה זה כח, ואמר ה' אדרבה ששנה תשש ית יוסף לה ככל כך עדש נאמר וצויתי את ברסתי שנה תשש ית ועשת את החבואה לשש שנים. ואם היה הנס שתעשה החבואה לג' שנים הרי זה מעשה ניסים, אבל שש שנים על כל ו. שחבואה שתעשה שנה תשש ית אף אם לא היה בה כ י

אם שור אכילה שנה אחת מ"מ יש לה ה' את הברכה באסמיהם שיכל קמעא ומתבוק ביע יועד שתספיק החבואה לשש שנים, מדקאמר ועשת את החבואה בה"א הדיעה, ההלו למר ועשת תבואה לשש שנים. אלא שרמז בה"א הדיעה שאותה החבואה שהיא רגילה לעשות מדי שנה שנה כן תעשה גם שנה תשש ית, ויסיף ה' כח בארץ עד שאותה החבואה תספיק לשש שנים והודאי גם נגלה וגדול מכולם, ועל ידי כל תמונת ים הללו אשר שמת יבדך תדע כי לילי כל הארץ. ועל ידי זה יועיניך שאותה ה', כממשצינו בידתה מן לימוכד שיהיו עיניהם שאותה ה' ית ידו יבטוב ותמיד, כך ענין השמיטה שלא יעבדו האדמה כל שנה שבע יתאין זות אין קצירו יסמכו על הנס. והטעם בון ברור יחד מכל מה שדבר בו ותפרש ים:

ולפי הדין הוא שיתחייבו לתעון השמיטה, מצד דת ון חמו ונה שבהם כי לא חמו ונה בה' ולא בטח וב ישועתו (תהלים עח כב) שישנה להם סכזה מש ית החבואה לשש שנים ופמ"ש (דמיה א) שוטו וצות ירשם ודעו וראו אם שיש מבקש אמונה ואסלו לה. גם הארץ עצמה תקפיד על מהמאד כי צוונה שיתגלגל צותה על ידה לזק חמו ונה בה' על ידה, ועוד שעל ידי זה אינו כולם אינן רק ארסים בקרקע והקב"ה בעל השדה ובדבר זה הארץ חפצה שיהיה הקב"ה בעצמו בעלה ודוהכילו ת' הארץ. בביטול תשמיט ותשחזק והמה בעל ים בארץ ווי הוא שתקפיד הארץ על זה לכך נאמרא זתרצה הארץ את שבתותיה. אבל העכ"ם לא תקפיד אם ינהגו בהמה גהטבעי כי בלא והכי כלה זה גם עלפי הטבע אין בהם אמונה.